

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogi Továbbképző Intézet
Szabályozási (kodifikátor) szakjogász képzés
Budapest

Az igazságügyi közvetítés jogi szabályozása

Készítette:

dr. Bognár Csaba
II. évf. levelező hallgató

Szakpolitikai instruktork: Országbíró Zoltán

Tartalom

Tartalom.....	2
Bevezetés.....	3
I. A közvetítés területei és a választottbíráskodás.....	4
1.1. A fogalom meghatározás, a közvetítés szerepe.....	5
1.2. A választottbíráskodás.....	6
1.3. A hatósági közvetítő intézménye.....	7
1.4. A közvetítés lehetőségei.....	7
1.5. Közvetítői gyakorlat, esélyek a permegelőzésben.....	8
1.6. A közvetítés helye a jogrendszerünkben.....	10
1.7. Hazai tendenciák a közvetítésben.....	11
II. A közvetítés története.....	12
2.1. A közvetítés története Magyarországon.....	12
2.2. A mediáció múltja a világban.....	13
III. Nemzetközi kitekintés.....	14
3.1. Lehetőségek – az alternatív vitarendezés.....	14
3.2. Az Európai Gazdasági Térség és az USA közvetítői gyakorlata.....	14
IV. Hatályos jogi szabályozás.....	16
4.1. Igazságügyi közvetítővé válás.....	16
4.2. Igazságügyi közvetítői működés és ellenőrzése.....	16
4.3. Az Igazságügyi közvetítői eljárás.....	17
V. A közvetítői képzés.....	20
VI. Jogi szabályozási lehetőségek.....	22
6.1. Általános kérdések.....	22
6.2. Megfelelő végzettség, gyakorlat szükségessége.....	23
6.3. Közvetítésben érintett tárgykörök.....	25
6.4. „Mediációs klauzula” alkalmazása.....	26
6.5. Illetékkedvezmények, végrehajthatóság.....	26
6.6. Konkrét törvényjavaslat a közvetítői törvény módosítására.....	27
6.7. A közvetítés kiterjesztésének hatásvizsgálata.....	29
6.7.1. Előzetes hatásvizsgálat.....	29
6.7.2. Utólagos hatásvizsgálat.....	31
6.8. Részvétel az Országos Igazságszolgáltatási Tanács munkájában.....	31
Összegzés.....	32
Irodalomjegyzék.....	33
Jogszabályok.....	34

Bevezetés

Párbeszéd - talán ez az egy szó jellemzi legjobban azt a jogintézményt, melynek hazai szabályozásáról és szabályozási lehetőségeiről - történeti, nemzetközi kitekintéssel árnyalva - próbálok képet adni jelen munka keretében.

Elsősorban a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvényt tekintem elemzésem tárgyának, utalva a büntetőjogtól a fogyasztóvédelmen át az egészségügy területéig fennálló közvetítési lehetőségekre, de mindezek részletes megvilágítása messze meghaladná jelen dolgozat lehetőségeit.

A hazai igazságügyi közvetítés jelenlegi jogszabályi hátterének és esetleges jövőbeli szabályozási lehetőségeinek bemutatása előtt azonban kiemelkedően fontosnak tartom e modern változatában fiatal, bár régmúlta visszanyúló hagyományokkal rendelkező jogintézmény általános bemutatását, szerepét, lehetőségeit, a történeti visszatekintést valamint az európai illetve nemzetközi gyakorlat értékelését. A téma részletes körüljárása véleményem szerint amiatt is indokolt, mert a hazai jogi gondolkodásban még nem vált általánossá az igazságügyi közvetítés szerepe, hasznossága.

Hiába találunk számos példát a magyar történelemben e jogintézmény kora középkori létéről, a pereskedésnek hazánkban mégis sokkal nagyobb hagyománya van. Elég csak „a just mégsem hagyva”, „Ha per, úgymond hagy legyen per!”¹ felkiáltásra gondolni Arany: Fülemlile c. verséből, és reális kérdésnek tűnhet napjainkban is a fülemile füttyének odaítéléséért írandó keresetlevél ügyvéd általi felvállalása.

Éppen az ilyen szomszédjogi perek az a terület - természetesen több más mellett, pl. családjogi viszonylatokban, közeli hozzátartozók között, „kisebb” pertárgyértékű ügyek, stb. -, ahol a mediáció lehetőségének a közgondolkodásba történő beemelésével igen nagy eredményeket lehetne elérni a pereskedés elkerülése érdekében.

Az alábbiakban a fenti logikát követve az általános felől a különös szabályozási kérdések felé haladva mutatom be e jogintézmény hazai szerepét és jelentőségét. Lényeges és fontos eleme a polgári perrendtartásnak (Pp.) ma is egy igazságügyi közvetítői egyezségi megállapodást követő perindítás megnehezítése a perköltségek teljes körének viselésével a pert indító fél által, függetlenül az eljárás kimenetelétől².

Bízom benne, hogy munkámmal sikerül rávilágítanom a figyelmet ezen szerény eszközzel a viták békés megoldását célzó lehetőségekre, és a közel jövőben a magyar jogalkalmazás, peres eljárások érdemi megindítása során a Pp. 121. § (1) bekezdés f) pontja alapján már nem lesz elegendő egy utalás arra, hogy volt-e előzetesen közvetítői eljárás, hanem bizonyos ügycsoportokban illetőleg pertárgyértékeknél a leendő peres feleknek kötelező lesz a bírósági eljárás előtt megpróbálni a vitás kérdést mediáció keretében rendezni.

¹Arany János: A fülemile, <http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/arany/fulem.htm>, 1854.

²a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. tv. 80. § (3), CompLex Jogtár Plusz (szerk.), Budapest, 2008. január 31.

1. A közvetítés területei és a választottbíráskodás

A közvetítés egyes kutatók szerint a második lépcsőt jelenti a vitarendezés útján. Egy probléma, vitás élethelyzetet felmerültét követően, amennyiben erre lehetőség van, legkönnyebben a másik fél közvetlen megkeresése, tárgyalás útján tudjuk rendezni. Amennyiben a probléma elpanaszolása nem vezet eredményre ellentétes érdekek miatt, három fő lehetőség kínálkozik, lépcsőzetes sorrendben a mediáció, a választottbíráskodás és a peres eljárás. A vitarendezés formalizáltságának fokára, a vitamegoldás közvetlenségére és normaorientáltságára, a mérlegelés lehetőségének csökkenésére és a felek közötti feltehető ellentét nagyságára is fokozatul szolgálhat mindez³.

Ezen lehetőségek köréből, a hazai konfliktuskezelési gyakorlat, a nem kellő ismertség és elterjedtség okából sajnálatos módon két lépcsőt átugorva, a közvetlen tárgyalásból a peres eljárás felé szokott vezetni. Jelen dolgozat keretében ezen második lépcsőt és szabályozását próbálom körbejárni.

1.1. A fogalom meghatározás, a közvetítés szerepe

Előljáróban a jogintézmény megismerése előtt érdemes megnézni, mit is jelent általánosságban, a hétköznapiakban a mediáció: „A szó - mediare - eredeti jelentése: „középen állni, egyeztetni, közben járni, közvetíteni, békéltetni. A mediáció egy speciális konfliktuskezelési módszer, amelynek lényege, hogy a két fél vitájában mind a két fél közös beleegyezésével egy semleges harmadik fél (mediátor) jár közben. A mediátor a problémamegoldó folyamat keretében segít tisztázni a konfliktus természetét, segít olyan megoldást találni, amely mind a két fél számára kielégítő⁴”, „közvetítő, közbenjáró, egyeztető⁵”.

A mediáció-kialakult közhasználatú fogalom szinonima igazságügyi közvetítő a polgári jog területein- tehát egy olyan konfliktus-megelőző és kezelő tevékenység, mellyel elkerülhető a probléma tovagyűrűzése, a felek kölcsönös engedmények lehetőségeinek felkínálásával, békéltetéssel való irányítása egy független szakértő segítségével a peres eljárás elkerülése érdekében.

A hatályos törvény a konkrét jogintézményre redukálja a közvetítés fogalmát: „e törvény alapján lefolytatott olyan sajátos permegelőző, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja” „a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy”, „közvetítő” „bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása”. Míg a közvetítő feladataként a következőket határozza meg: „a

³Falke, Josef, V. Gessner: Konfliktnahe als Maßstab. In: Blankenburg/Gottawld/Strempel Hrsg., 1982, Alternativen in Ziviljustiz. Bundesanzeiger. Bonn. 292. o. In: dr. Pokol Béla: A jog elkerülésének útjai, mediáció, egyezségkötés, <http://jesz.ajk.elte.hu/pokol9.html>, Jogelméleti Szemle, 2002/1.

⁴Wikipédia – A szabad lexikon, 2008.

⁵Magyar Larousse, II. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992. 850. o.

közvetítés során pártatlanul, lelkiismeretesen, legjobb tudása szerint közreműködjön a felek közötti vitát lezáró megállapodás létrehozásában”⁶.

A mediáció legfontosabb szerepe fentiek alapján mindenképpen a permegelőzés, egyfelől az amúgy is igen leterhelt magyar bírósági rendszer tehermentesítése, másfelől jobb a viták egyezség formájában történő lezárása, hiszen a gyakran idézett bölcsesség szerint „egy rossz egyezség is jobb, mint egy közepes ítélet” - miután a bírósági ítélet a felekre kényszerítő erejű megoldást nyújt, az egyezséggel ellentétben, ahol bár sokszor komoly lemondások és engedmények árán, de mégis a felek szabad akaratukból, saját magukat kötelezik egy mindkét fél számára még éppen elfogadható megoldásra.

Fentiekén túlmenően nem elhanyagolható anyagi szempontok is vannak. Egy a közelmúltban napvilágot látott tudományos alaposságú kutatás lényegének rövid tanulmányba tömörítése szerint a peres eljárás költségeinek számadataira alapozva megállapítható, hogy jelenleg hazánkban átlagosan az egymillió forintos összeget is jóval meghaladják közepesen elhúzódó perfolymattal, közepes ügyvédi költségekkel számolva is a polgári peres eljárások⁷, de a magas költségekről már Abraham Lincoln is számot adott: „Kerüld a pereskedést. Törekedj kompromisszumra, amikor csak lehetséges... ha papíron nyersz is, ténylegesen veszíteni fogsz: tiszteletdíjat, költségeket és időt.” A mediációban nincs vesztes, közös nevezőt tartalmazó megállapodás jön létre a felek számára, melyet a felek önként végrehajtanak⁸.

1.2. A választottbíráskodás

A mediációhoz igen közeli fogalom a választottbíráskodás, ahol bár nem a felek megegyezése lesz ítélet hatályú, de legalább az eljáró bírót, illetve eljárást maguk választják ki. E jogterület hazai szabályozásáról röviden e helyütt adok számot.

Magyarországon a rendszerváltás évében merült föl a választottbíráskodásról szóló törvény szükségessége, míg végül a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. tv. (Vbt.) elfogadásával került sor mind a belföldi, mind a nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásra kiterjedően történő szabályozásra.

A Vbt. szabályai fentieknek megfelelően mind az eseti, mind az intézményes, általános és különös hatáskörű választottbíráskodásra kiterjednek utóbbiak a Magyar Kereskedelmi és Iparkamra mellett működő általános, nemzetközi hatáskörű Választottbíráskodás, a Magyar Agrárkamara mellett létező általános hatáskörű Választottbíráskodás illetve a Tőkepiaci Állandó Választottbíráskodás nemzetközi, különös hatáskörű intézményként működik⁹.

⁶A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. tv. 2. §, 3. §.

⁷Országbíró Zoltán: Mennyibe kerül a bírósági eljárás? http://www.magyarbirosagok.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=34264, Budapest, 2007. 12. 15.

⁸Budapesti Ügyvéd-Mediátorok Szakmai Kollégiuma: Mi a mediáció? http://www.mediacio.net/index.php?graf=03&oldal=03_02, Budapest, 2003.

⁹Dr. Horváth Éva: A választottbíráskodás, In: Sáriné dr. Simkó Ágnes (szerk.): A mediáció A közvetítői tevékenység, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2006., 28. o.

A választottbíráskodás hazai eljárási szabályozására a közelmúltban is érkeztek előremutató kezdeményezések. Általános az a tapasztalat, hogy a mediáció mellett választottbíráskodás intézménye szintén nem kellő mértékben ismert nemcsak a hazai közvélemény, de a jogásztársadalom egészének körében sem¹⁰. A jelenlegi szabályozás elsősorban az eseti választottbírókokra épül, az intézményesen szervezett választottbírókokra ezen szabályozás kevésbé mondható jónak.

A szabályozás korszerűsítése, a figyelemfelhívás követelménye ezen jogintézmény esetében is szükséges lenne, de mindez egy más, e tárgyú dolgozat témája lehetne.

1.3. A hatósági közvetítő intézménye

A közigazgatási eljárásról szóló törvény illetve a hatósági közvetítőkről szóló kormányrendelet¹¹ megteremtette a lehetőségét ezen új, a mediációval rokon jogintézmény működéséhez. Sajnos a gyakorlatban elterjedtsége és általános jellege még kevésbé érzékelhető.

A hatósági közvetítő gondoskodik, hogy az érintettek, szakszerű tájékoztatást kapjanak az eljárásról, tájékoztatja az ügyfeleket jogaikról, talán legfontosabb, a mediációs eljárást lefedő feladata, hogy közvetít a hatóság és az ügyfelek, illetve az ellenérdekű ügyfelek között annak érdekében, hogy az eljárás céljának eléréséhez kölcsönösen elfogadható megoldási módot találjanak, valamint összegyűjti az ügyfelektől beérkezett, az eljárás tárgyára vonatkozó észrevételeket a hatóság számára¹². A hatósági közvetítő tehát a közigazgatási eljárásban betölti a mediátor szerepét, de többlet ügyviteli feladatokat is ellát, közvetlenül nem azonosíthatjuk a mediátor közigazgatási megfelelőjeként.

1.4. A közvetítés lehetőségei

A mediáció által érintett területek köre igen tág, felöleli a családi-, üzleti-, munkaügyi-, egészségügyi- mediációt, valamint a büntetőeljárásban történő mediációt illetve fogyasztóvédelmi békéltető testület¹³ és részben a fentiekben említett hatósági közvetítőt is ehelyütt lehet említeni.

Közeli ismeretségben, rokonságban, szorosabb többszintű jogi és érdekviszonyban állók esetében a mediációnak igen nagy tere lehet, így családon belül, alvállalkozói rendszerek, hagyatéki vagyoni jogvitákban felmerülő esetleges problémák békés rendezése körében, bírósági út elkerülése érdekében.

Sajnos a válások száma a fejlett világban egyre megnövekedett, egyre biztosabban lehet mondani hazánkban is, hogy nagy eséllyel végződik egy kapcsolat válással - ha egyáltalán eljut a

¹⁰Dr. Kovács Kázmér: Ügyvédek, mint választottbírák, Pesti ügyvéd 2008/2. szám, 2008. február, 7. o.

¹¹a hatósági közvetítőkről szóló 179/2005. (IX. 9.) Korm. rendelet, CompLex Jogtár Plusz (szerk.), Budapest, 2008. január 31.

¹²a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. tv. 41. §. (3) bekezdés, CompLex Jogtár Plusz (szerk.), Budapest, 2008. január 31.

¹³a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. tv., 18. § (1) bekezdés, CompLex Jogtár Plusz (szerk.), Budapest, 2008. január 31.

házasságig, a házasságon kívül született gyermekek aránya szintén jelentősen megnőtt. Házasság létrejötte avagy élettársi kapcsolat előtérbe helyezése azonban nem befolyásolja a mediáció lehetőségeit.

Különös jelentőséggel említhető mégis válások esetén, akkor is, ha már menthetetlen egy kapcsolat, egy hosszú évekig húzódó válóper helyett igazságügyi közvetítói egyezség keretében is rendezhető a házasság felbontásával kapcsolatos minden kérdés: vagyonmegosztás, gyermekelhelyezés és láthatás, gyermektartásdíj. Sajnos bár ügyvédi okiratban megszülető egyezség is lehetséges, az ügyvédek sokkal kevésbé érdekeltek a megegyezésben, semmint egy hosszú peres eljárásban, így nem gyakran végződnek kudarcra ügyvédi egyeztetések. Egy-egy apró megjegyzés, írásos levélváltás sokkal személytelenebb hangneme, jogi nyelvezet már a kezdetektől a megegyezés ellen hat, ami esetleges peres eljárásnál tovább fokozódik, felszínre kerülnek régi sérelmek és a felek a lehető legtávolabb kerülnek egymástól az eljárás során a legerősebb fegyvereket, titkokat is bevetve a másik fél ellen sikerük érdekében. Mindez mediációs eljárással megelőzhető, és talán éppen a családjog az a terület ahol a legnagyobb szerepe van. Különösen, ha a felek közötti kommunikáció, a teljes ellenállás leküzdése csak egy pártatlan harmadik személy közreműködése mellett lehetséges.

Sokan a konfliktust olyannyira igyekeznek elkerülni, az akár több éves pereskedéssel járó folyamatos együttélés gondolatát - amely sokakat pszichikailag igencsak megvisel -, hogy inkább tűrve mindenfajta sérelmet, belenyugodnak a másik fél sokszor igencsak bosszantó, jogellenes magatartásába. Egy német tanulmány szerint¹⁴ a konfliktusok mindössze 3-7 %-a vezet peres útra, míg a legnagyobb hányad a konfliktussal való együttélés vagy alternatív vitarendezés útján oldódik meg. Éppen ezen a legnagyobb arányt felölelő területen, a bírósági eljárástól megrettenő, a békességet előtérbe helyezők esetében jelent igen jó lehetőséget a közvetítés. Mindemellett az egyébként pereskedést választók számára is alternatívát jelenthet.

Mindenképp a jogintézmény nem kellő vagy nem megfelelő szaktárca kommunikáltságának köszönhető, hogy bár lehetőség lenne egy olcsóbb, lényegesen kevésbé időigényes, saját magunk által kialakítandó döntéssel, kulturált viszonyok közötti, nem egymás „legyőzésére”, mintsem közös, ésszerű megoldásra törekvő eljárásra, mégis bírósági peres utat választ a nagy többség. Nem lenne haszontalan véleményem szerint a kormányzati kommunikációba, az intézkedések és intézmények megértetésébe bevonni e lehetőséget is.

1.5. Közvetítói gyakorlat, esélyek a permegelőzésben

Az igazságügyi közvetítők körében általános az a meggyőződés, hogy ahol a legkisebb hajlandóság is látszik peren kívüli egyezségre, mindenképpen javasolt annak kezdeményezése. Sajnos az igazságügyi közvetítói felhívó levél - melyben általában részletes leírása is megtalálható e

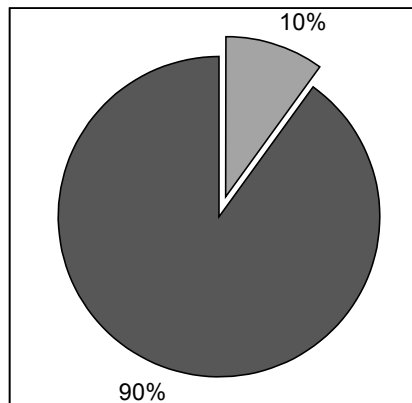
¹⁴Falke, Josef, V. Gessner: Konfliktnahe als Maßstab. In: Blankenburg/Gottawld/Strempel Hrsg., 1982, Alternativen in Ziviljustiz. Bundesanzeiger. Bonn. 289-315. o. In: dr. Pokol Béla: A jog elkerülésének útjai, mediáció, egyezségkötés, <http://jesz.ajk.elte.hu/pokol9.html>, Jogelméleti Szemle, 2002/1.

permegelőzési formának - kiküldése után egyáltalán nem garantált a vitában álló felek tárgyalóasztal mellé ültetése a gyakorlatban.

A gyakorlat szinte követeli az igazságügyi közvetítés kötelező elemmé tételét (legalább egy tájékoztató alkalomra nézve) széles körben a bírósági perek előtt.

Sajnos szociológiai kutatások, összehasonlító adatok e tárgyban nem álltak rendelkezésemre, és jelen dolgozat tartalmi kereteit is meghaladta volna egy a mediáció eredményét illetően végzett kutatás, így csak a gyakorlati élet tapasztalatai, egy vezető igazságügyi közvetítő személyes megkérdezésén alapulhatott - semmiképpen sem reprezentatív - e tárgyú elemzésem.

Amint a fentiekben már utaltam, a vitarendezés e formájára való mindkét fél általi hajlandóság - talán e jogintézmény ismertségének hiánya miatt is - rendkívül csekély, azonban azokban az esetekben, ahol a feleket sikerült felhívó levelet követően, közösen mediátor mellett az egyeztetés érdekében tárgyalóasztalhoz ültetni, a következő eredményt az 1. sz. diagram szemlélteti:

1. sz. diagram:

Az esetek kb. 90 %-ában sikerül igazságügyi közvetítői egyezség formájában lezárni a tárgyalást vagy tárgyalásokat, míg csak kb. 10 % esetében folytatódik a vitarendezés pereskedéssel¹⁵. Természetesen ebből az adatból mélyebb következtetést nem érdemes levonni, a megkérdezett vezető mediátor szakmai kvalitásait éppúgy alátámaszthatja.

Mindazonáltal annyi bizonyos, ha vitás feleket sikerül tárgyalóasztal mellé ültetni egy kívülálló harmadik segítségével, annak csak pozitív hatásai lehetnek. Talán kissé drasztikus háborúhoz hasonlítani egy bírói ítéletet, de sajnos sokan a pereskedést annak fogják föl. Fegyverekkel kikényszerített győzelem a legritkább esetben válik elfogadottá a legyőzött számára. Mindezek helyett egy béketárgyalás sokkal kevesebb áldozatot követel, még akkor is, ha netán az egyik fél fölrúgja később a megállapodást, és nem lesz tartós.

Ha van esély leülni újra egy asztal mellé, meg kell tenni a közös cél, a megegyezés érdekében. De egy „háború megindítását követően”, a viszony rosszabbodásával egyre kisebb az esély mindezt megtenni.

¹⁵Országbíró Zoltán: Ismeretek a mediáció gyakorlatából, előadás sorozat, Matthias Corvinus Collegium, Budapest, 2007.

1.6. A közvetítés helye a jogrendszerünkben

A mediációt hazánkban az azóta kis mértékben többször módosított 2002. december 17. napján elfogadott, 2003. március 17. napjától hatályos, a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. tv. emelte be a gyakorlatba¹⁶.

A közvetítői névjegyzék vezetéséről szóló 3/2003 (III. 13.) IM rendelet¹⁷ alapján számítógépes nyilvántartási rendszerben történik a közvetítők névjegyzékének vezetése, míg a közvetítők igazolványáról a 2/2003 (III. 13.) IM rendelet rendelkezik¹⁸.

A Munka Törvénykönyvről szóló 1992. évi XXII. tv. a munkaügyi érdekviták (194-198. §) és a munkaügyi jogviták (199-202. §) szabályozásával jelentős változást hozott. A jogviták rendezésénél életre hívta a bírósági eljárást megelőző alternatív fórumot, a kötelező egyeztetés szükségességének létrehozásával¹⁹.

Az egészségügyi közvetítői eljárás részleteit a 2000. évi CXVI. törvény szabályozza²⁰, lehetőségét az egészségügyi törvény²¹ teremtette meg, miszerint „a beteg és az egészségügyi szolgáltató között felmerülő jogviták peren kívüli megoldására a felek együttesen kezdeményezhetik a jogvita közvetítői eljárás keretében történő rendezését”. Az egészségügy területén a felek mindegyikének talán még inkább érdeke a bírósági eljárás elkerülése, az azzal járó többletköltségek - egészségügyi igazságügyi szakértő kirendelése és esetleges elfogultsága - a szakértő miatt még inkább elhúzódó eljárásra és nem utolsó sorban az egészségügyi intézmény esetleges presztízsveszteségére tekintettel²². Természetesen szakértői költségek itt is vannak, ajánlásnak tekinthető mindez és az eljárás sem mindig gyors, több ülés tartása miatt²³, de mindenképp előremutató lehetőség.

Míg a büntető ügyek esetében a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. tv. rendelkezik. A sértett és áldozat közötti jóvátétel, a bűncselekménnyel okozott kár megtérítési lehetősége mind a sértett számára, mind az elkövető részére kedvező - figyelemmel a Be. és Btk. büntethetőség kizárása ill. a büntetés akár korlátlan enyhítést lehetővé tevő rendelkezésére²⁴.

¹⁶a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. tv., CompLex Jogtár Plusz (szerk.), Budapest, 2008. január 31.

¹⁷a közvetítői névjegyzék vezetéséről szóló 3/2003 (III. 13.) IM rendelet, CompLex Jogtár Plusz (szerk.), Budapest, 2008. január 31.

¹⁸a közvetítők igazolványáról szóló 2/2003 (III. 13.) IM rendelet, CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

¹⁹Rúzs Molnár Krisztina: Mediáció a munkajogban, Szegedi Tudományegyetem Állam- és jogtudományi Kara Munkajogi és Szociális Jogi Tanszékével együttműködésben Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2007., 131. o.

²⁰az egészségügyi közvetítői eljárásról szóló 2000. évi CXVI. tv., CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

²¹az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. tv. 34. §, CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

²²dr. Dósa Ágnes: Konfliktusrendezés közvetítői eljárással In: Lege Artis Medicinae, Literatura Medicina Kiadó, Budapest, 2001/11.

²³egészségügyi közvetítői eljárásról szóló 2000. évi CXVI. törvény 6. §., CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

²⁴a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. tv. 36. § (1) és (2), a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. tv. 221/A. §, CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

1.7. Hazai tendenciák a közvetítésben

Sajnos igen nehéz következtetni a mediációs eljárások számának konkrét alakulására, de mindenképpen növekvő képet mutat. Kevésbé tudományos megközelítés lenne mediátor irodák internetes elérhetőségei alapján képet alkotni, de mindenképpen egyre nagyobb jelenlét tapasztalható, néhány példa a sok közül: Országos Permegelőző és Peres Szakértői Iroda, <http://eumediator.5mp.eu>, Partners Hungary Alapítvány, <http://www.partnershungary.hu>, Eörsi & Társai Közvetítő Kft. <http://www.consensus.hu/>, Első Magyar Mediátor Iroda, <http://www.mediatoriroda.hu/>.

Ez a növekedés azonban sajnos még mindig az igen alacsony irányából egy nem túl magasabb szintre mutat. A hazai statisztikák az igazságügyről nem tartalmazzák az egyezségkötések száma és az ítéletek elkülönítését. A perek szüneteléséből talán cseppnyi következtetéseket lehet levonni, ha a szünetelés alatti egyeztetési kísérleteket vélelmezzük.

Az elmúlt évtizedben a gazdasági perekben a szünetelések száma erőteljesen növekedett. Egyéb polgári perekben ez a szám csak igen csekély növekedést mutat, így messzemenő következtetéseket igen nehéz levonni²⁵.

Természetesen ezen egyeztetési kísérletek döntő többsége inkább ügyvédi levélváltás lehet, semmint per alatti mediációs eljárás.

II. A közvetítés története

2.1. A közvetítés története Magyarországon

Magyarországon a mediációt igen korai időszaktól származtathatjuk, elmondható, hogy államalapításunkkal egyidős intézményről van szó, már Szent István király törvényeiben felbukkan a mediátori minőség, „közbenjáró” révén.

Jogelméleti kérdés, mennyiben rokoníthatjuk az akkori közbenjáró személyét a ma a felek közötti megoldást, a felek kölcsönös egyezségen nyugvó döntését segítő mediátor személyével. Ezen ezer éves jogintézmény a büntető mediációhoz kapcsolódik, közbenjáró főúrral segítségével volt lehetőség az elkövető és áldozat közötti jóvátételi egyezség létrehozására²⁶. Szent István és Szent László törvényeinek szigora ellenére igen széles körben volt lehetőség a törvényes büntetés megváltására, az ún. kompenzáció még halálbüntetésnél is alternatívaként szerepelt²⁷.

²⁵Dr. Pokol Béla: A jog elkerülésének útjai. Mediáció, egyezségkötés, A per végig vitelének elkerülése: az egyezségkötés, <http://jesz.ajk.elte.hu/pokol9.html>, Jogelméleti Szemle, 2002/1.

²⁶Dr. Molnár Gábor: Mediáció a büntetőeljárásban, In: Sáriné dr. Simkó Ágnes (szerk.): A mediáció A közvetítői tevékenység, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006., 283. o.

Szent István II. törvénykönyve szerint „a gyilkos száztíz aranypénzt fizet, amiből ötvenet a királyi kincstár, ötvenet a rokonok kapnak, tíz pedig az ítélőbíráké illetve a közbenjáróké”²⁸. Ezen kitételekből is jellemző, hogy a korai időszak büntető igazságszolgáltatásában a mediátor és a bíró személye közelebb állt egymáshoz, a bíró békéltetőként vett részt, közvetített a felek között.

A későbbiekben még erősödött is a kompozíció szerepe, a magánérdekek előtérbe kerülésével középkorban a sértett és áldozat ill. annak rokonai kiegyezése.

Kárjótétel iránti hajlandóság magas aránya hazánkban napjainkban is jellemző, nem éri el az 5 %-ot azon vádlottak száma, aki ne akarná elkerülni a büntetést megváltással. Az International Centre for Prison Studies felmérése alapján (2006. 12. 31. adatok szerint) hazánkban a közel tizenötezer fogvatartotti létszám közel egynegyedével meghaladja a férőhelyek számát, így mindenképpen jelentős társadalmi érdek fűződik a büntetőjogi mediáció lehetőségének általánossá válásához.²⁹

2.2. A mediáció múltja a világban

A mediáció egyetemes történetében megemlíthető az Indiában alkalmazott panchayat rendszer, itt öt főből álló testület folytatott mediációt a közösségben felmerült panaszokkal kapcsolatban. Kínában a vitarendezés fő eszköze volt, kunfuciusi szemléletnek köszönhetően, mely szerint egymás meggyőzésén alapuló megoldás a vita optimális rendezésére a jobb eszköz a kényszerrel szemben.

Az ókori Babilonban szintén ismert volt a vitarendezésnek e módja, a föníciai kereskedelemben egyes kutatók szerint szintén használták, később az ókori görög városállamokban proxenetának nevezték a mediátort.

A római jogban Justiniánus révén vált ismertté, Digestájában a mediátor több elnevezése is megjelent: internuncius, medium, intercessor, philanthropus, interpolator, conciliator, interlocutor, interpres ill. már megjelent a mediator elnevezés is. Az iszlám kultúrkörben szintén van hagyománya, míg az amerikai indiánoknál a béke megőrzésében ill. helyreállításában játszott szerepet a vitás kérdések beavatkozó harmadik személy segítségével való kezelésével.³⁰

²⁷Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezés? Mediáció és más alternatív szankciók Európában, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004., 39. o.

²⁸Szent István dekrétumainak II. könyve 16. tc., In: Magyar Törvénytár I. 1000-1526., Franklin-Társulat, Budapest, 1899., 29. o.

²⁹International Centre for Prison Studies, <http://www.prisonstudies.org/>, 2008.

³⁰Rúzs Molnár Krisztina: A mediáció rendszertani és elméleti összefüggései, különös tekintettel munkajogi vonatkozásaira, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos bizottsága, Szeged, 2004., 48. o.

III. Nemzetközi kitekintés

3.1. Lehetőségek - az alternatív vitarendezés

Az alternatív vitarendezés, amely AVR, Alternative Dispute Resolution elnevezéssel terjedt el külföldön, a lehetőségek széles síkját egyesíti, mindazon eljárások, melyek a „hagyományos” bírói utat elkerülik, alternatívaként szolgálnak, és céljuk a vita minél gyorsabb, békésebb, mindkét fél számára leginkább elfogadhatóbb és költséghatékony rendezése. A közvetítésnek számtalan formája és lehetősége létezik a világon, céljuk a szinte mindenhol bürokratikus, hosszadalmas és drága bírósági út lehetőség szerinti elkerülése. A vitarendezés formáját, a legjobb út kiválasztását - amennyiben adott területen több választási lehetőség van - jelentősen befolyásolja a vita jellege, a vitában állók személye, az érdekeltek rugalmassága és lehetőségeik, valamint nem utolsósorban a helyi jogrendszer, és a vitarendezési lehetőségek társadalmi ismertsége és elfogadottsága.

Az Európai Unióban az un. Zöld könyv teremtette meg a polgári jog és a kereskedelmi jog területén azt az lehetőséget, mely e jogintézménynek megfelelő elismertséget hozott.

Az ODR, Online Dispute Resolution szintén egy olyan alternatív modern megoldás, mely a korábbiakhoz képest új dimenziót nyithat a problémák orvoslásában. Mindennek sajnos jelenleg hazánkban még nincsenek meg azok a keretei, melyek érdemessé tennék a részletes továbbgondolást és elemzést, így ehelyütt ettől eltekintek. Mindenesetre maga a lehetőség, az internet segítségével történő párbeszéd ill. vitarendezés, különösen a határok nélküli kapcsolatokban, nemzetközi kitekintésben említésre méltó, és a köztudatba való beemelése hasznos, talán mindez a jövő előképe³¹.

3.2. Az Európai Gazdasági Térség és az USA közvetítői gyakorlata

Az európai kitekintést hol másutt is lehetne kezdeni, mint a magyar jogrendszerre nagy hatást gyakorló germán jogrendszerek rövid vizsgálatánál, ill. a magyar államiság történetével szoros kapcsolatban álló nyugati szomszédunknál.

A büntetőügyek körében az elmúlt évtizedben egyre nagyobb jelentőséget kapott a békéltetésnek e módja. Az európai országok körében kevésbé jellemző mediációról szóló külön törvény alkotása, kivételek természetesen e körben is fellelhetők, amint éppen Ausztriában is. Nincs kötelező mediációs eljárás, de amennyiben a felek ebben állapodnak meg, lehetőség van a már elindult per felfüggesztésére is, a bíróságnak lehetősége van ajánlani³². Büntetőügyekben a korábbiakban csak a fiatalok elkövetők esetében volt lehetséges mediációs eljárás, azonban egy 1999-es módosításnak köszönhetően az életkorra alapozott megkülönböztetés lecsökkent.

Németországban a polgári perrendtartás 2002-es reformjának köszönhetően az alternatív konfliktuskezelésnek megnőtt a jelentősége, szintén lehetősége van a bírónak a már megindult

³¹Sáriné dr. Simkó Ágnes (szerk.): A mediáció A közvetítői tevékenység, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006., 64. o.

³²Sáriné dr. Simkó Ágnes (szerk.): A mediáció A közvetítői tevékenység, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006., 70. o.

eljárás felfüggesztésére is. Büntetőügyekben a korábbiakban szintén csak fiatalok elkövetők esetén lehetséges mediáció kiterjedt a kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények tekintetében 1994-től a felnőtt korúakra is, míg Szlovéniában az 1995-ben fiatalok esetén bevezetett mediációs lehetőséget 1999-ben terjesztették ki a felnőttkorú lakosságra.

Angliában az 1999-ben hatályos új eljárási törvény az ügy aktív menedzselését várja el a bírótól, szintén joga van az eljárás felfüggesztésére is a bíróságnak hivatalból is, ha célszerűnek tartja a mediációt.

Csehországban 2000-ben fogadtak el törvényt a pártfogó felügyeletről és mediációról. Büntetőügyekben történő mediáció szintén lehetséges itt is, és az eljárás valamennyi szintjén alkalmazható.

Lengyelországban és Finnországban szintén lehetőség van büntetőügyekben a felnőtt korú elkövetők esetén is mediációra. Finnország esetén megemlítendő, hogy a bíró kötelessége is feleket egyezség megkötésére biztatni. Norvégiában 1991-ben fogadták el e tárgyú törvényt, általános rendelkezések mellett a büntetőügyekre fektet figyelmet, gyermekfelügyelet tárgyában 1991. óta kifejezetten bíróságon kívüli egyeztetéssel kell megoldásra jutniuk a feleknek.

Franciaországban 1993. és 1999. közötti több lépcsős büntető törvénymódosításokkal szabályozták a mediáció lehetőségeit, 2001-től a polgári perrendtartás módosítása alapján a bíró mediációt rendelhet el, amennyiben a felek ezt nem ellenzik, és ez időre az eljárást felfüggesztheti, míg Belgiumban felnőtt bűnelkövetőkre vonatkozó e tárgyú lehetőség 1994-től nyert teret³³.

Az Egyesült Államokban egyes bíróságokon a közvetítői eljárás kötelező jellegű, míg más esetben felajánlja a peres feleknek egy eljáró bírósági alkalmazott. Külön figyelmet érdemel, hogy utóbbi körben mediáció esetén nem merülnek fel többletköltségek a vitás kérdés eldöntésével. Massachusetts államban létezik a mediációhoz igen közeli Kis ügyek bíróságai, Small Claim Courts, ahol formális bizonyítási eljárás szabályai nélkül, kötetlenebbül van lehetősége az eljáró bírónak a tárgyalásvezetésre³⁴.

IV. Hatályos jogi szabályozás

A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény rendelkezik a polgárjogi jogviták igazságügyi közvetítésének hatályos szabályozásáról. Az első fejezet általános rendelkezései a törvény célját - amely a polgári jogviták ilyen módon történő rendezésének elősegítése -, és a korábbiakban elemzett közvetítés fogalmát ill. a közvetítő feladatát tartalmazzák. A törvény második fejezete, „a közvetítő működése” képet ad a közvetítővé válásról és működésről, a harmadik fejezet „a közvetítői működés ellenőrzéséről”, a negyedik fejezet „a közvetítői eljárásról” míg a másodsorra említett negyedik fejezet záró rendelkezéseket tartalmaz.

³³Dr. Görgényi Ilona: Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006., 146. o.

³⁴Sáriné dr. Simkó Ágnes (szerk.): A mediáció A közvetítői tevékenység, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006., 74. o.

Megjegyzendő és elgondolkodtató, hogy egy ilyen jogintézményt szabályozó, a bírósági rendszerrel egy sorban említhető - miután az igazságügyi közvetítói eljárásban született egyezség kvázi ítélet hatályú - törvény két negyedik fejezetet tartalmaz. Véleményem szerint nincs jó hatással egy ilyen apró következetlenség sem az igazságügyi közvetítés társadalmi jelentőségére és elismertségére.

A fentieknek megfelelően a következőkben a hatályos szabályozás legfontosabb részleteit emelném ki.

4.1. Igazságügyi közvetítové válás

Egyik első kérdés egy jogintézmény szabályozásánál, a cél, szerep és fogalom-meghatározást követően: az érintett személyek köre, adott esetben a közvetítésben résztvevők és a közvetítő meghatározása, a közvetítói minőség feltételei.

E körben bár a közvetítés fogalma részletesen kidolgozott, és a közvetítő feladatát is külön fogalomként említi a törvény, a közvetítő személyének fogalma nem kerül konkrét meghatározásra, bár a törvényben részletesen szabályozva van, mindössze „vitában nem érintett harmadik személy (a továbbiakban: közvetítő)” szerepel.

A közvetítové válás konkrét feltételeit fenti törvény a névjegyzékbe vétellel határozza meg, és a második fejezetben részletezi. Ennek alapján kérelem, felsőfokú végzettség, ill. ennek megfelelő öt év gyakorlat, büntetlen előélet és egyéb kizáró ok hiánya szükséges³⁵.

4.2. Igazságügyi közvetítói működés és ellenőrzése

A névjegyzékbe felvett közvetítőt a miniszter e minősége igazolására alkalmas igazolvánnyal látja el, melyet külön IM rendelet is szabályoz³⁶; amennyiben jogi személy alkalmazottjaként jogosult feladata ellátására, az igazolványban ez is szerepel. A törvény részletesen szabályozza a névjegyzékben szereplő adatok körét, a névjegyzék vezetését, a felvétel iránti kérelem menetét.

A tevékenység szüneteltetése viszonylag egyszerű, mindössze 30 nappal korábbi bejelentés és a folyamatban lévő ügyek hiánya szükséges.

A névjegyzékből történő törlés esetében a törvény nem határozza meg konkrétan, mely esetekben határozhat erről a miniszter, ezen túlmenően kérelemre és a közvetítő halálával van erre lehetőség; jogi személy törlését szintén részletezi a törvény. Esetleges adatváltozás bejelentésére mindössze 15 napos határidő áll rendelkezésre.

Lényeges és fontos eleme a közvetítói működésnek, hogy évente folyamatos sorszámozással ellátott nyilvántartást köteles vezetni a közvetítő az előtte folyt ügyekről, melyet a tárgyévét követő év január 31. napjáig köteles a minisztérium felé továbbítani³⁷. A megadott határidő

³⁵a közvetítói tevékenységről szóló 2002. évi LV. tv. 5. §., CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

³⁶a közvetítők igazolványáról szóló 2/2003 (III. 13.) IM rendelet, CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

³⁷a közvetítói tevékenységről szóló 2002. évi LV. tv. 14-15. §., CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

megfelelő rendben vezetett nyilvántartás esetén véleményem szerint elegendő időt biztosít a közvetítő számára; ugyanakkor az adminisztratív munkát a gyakorlati megoldások keresésével szemben háttérbe helyező közvetítő esetében előfordulhat e téren csúszás, így nem hátrány, ha nem találunk a törvényben konkrét, kötelező jellegű szankciót. A jogintézmény jelentősége viszont álláspontom szerint jogosan követeli meg minden téren a precizitást, szoros határidők betartását.

Jogi garanciát nyújt a közvetítői törvény III. fejezete, mely a közvetítő ellenőrzésére ad lehetőséget a miniszter számára, és ennek részleteit szabályozza. A miniszter döntései ellen nemperes eljárásban van lehetőség bíróság előtti jogorvoslatra, amely a Fővárosi Bíróság hatáskörébe tartozik.

4.3. Az Igazságügyi közvetítői eljárás

A közvetítői törvény IV. fejezete szabályozza a tulajdonképpeni lényegét, a közvetítői eljárást. Mindez a felek együttes kezdeményezésére indul, határozott ez irányú, részleteiben szabályozott felkéréssel, amelynek elfogadásáról a közvetítő nyolc napon belül nyilatkozik, esetleges akadályoztatottság esetén nem köteles, ill. összeférhetlenség esetén nem is fogadhatja el szerepét. Összeférhetlenség esetén kizárt a közvetítő, ha a felek valamelyikét képviseli, hozzátartozója, munkaviszonyban áll, egyébként érdekelt, elfogult, stb.

Lényeges és meghatározó eleme a törvénynek a titoktartási kötelezettség, talán éppen ez az a legfontosabb mozzanat, amelyben a közvetítői eljárás hasznossága és jelentősége kiteljesedik. Peres eljárást megelőzendő, vagy eljárás közben ugyan van lehetőség a felek közötti érdemi egyeztetésre ügyvédek segítségével, esetlegesen ki is köthető az ügyvédek közötti írásbeli egyeztetések befejező részéből ismert, a következőhöz hasonló formula - pl. „jelen egyezségi ajánlat ... napjáig hatályos, kiterjesztően, egyes részek összefüggéseiből kiragadva, jogról való lemondásként, jogelismerésként nem értelmezhető, perben fel nem használható, kizárólag jelen peren ill. hatósági eljárásokon kívül, a függő jogi helyzet gyors megoldását célozza” -, de a szóbeli vagy írásbeli egyeztetéseken elhangzottak esetleges perben mégis jó támpontokul szolgálhatnak az ellenérdekű félnek, rejtett szándékok, vitarendező lehetőségek sok esetben nem kerülhetnek felszínre, míg a mediációs eljárásban a titoktartási kötelezettségből adódóan is mindez lehetséges.

Különösen hasznos, hogy „a közvetítői eljárás lefolytatása” körében rendelkezik a törvény, hogy a felek együttes jelenlétében, vagy a felek külön-külön meghallgatása útján egyaránt lefolytatható a közvetítői eljárás. A fentiekben utalt rejtett érdekek megismerése ilyen utóbbi tárgyalások útján lehetséges. Talán ez esetben is kiemелendő a közvetítő szakmai tudásának fontossága, hogy eldöntse, hangsúlyozza-e a feleknek adott esetben ennek fontosságát, ha maguktól nem kérnék.

A rejtett célok és indokok megismerésével a közvetítő olyan tudáshoz juthat, amely alapján igen hasznosan segítheti a kibontakozandó megegyezést, ráterelve a feleket, mely ponton tegyenek engedményeket, és esetlegesen mely pontokon nincs értelme ennek a másik fél jelentős érdeksérelme okából. Ilyen érdeksérelmek akár a másik fél előtt így leplezve is maradhatnak, mely

néha nagyon fontos cél is az eljárás sikere érdekében. A felek kizárhatják valamely tény, információ másik fél felé történő továbbítását.

A közvetítő díjazása körében igen hasznos eleme a törvénynek, hogy nem állapít meg konkrét mértéket, azt a felek szabad mérlegelésére bízva. Hasonlóan az ügyvédi költségek széles skálájához, ez irányú beszabályozottság a jogintézmény ellehetetlenüléséhez vezethetne, alacsony mérték esetén a magas tudású, érdemi munkát végző szakteknitélyek kerülnének igen hátrányos helyzetbe, míg magas mérték esetén sokan elzárkóznának a közvetítői eljárástól. Miután szabad megállapodás tárgya az eljárás költsége, nem lenne szerencsés esetleges ez irányú szabályozás esetén bírósági illetékkezdvezménnyel a konkrét költségeket összekötni, semmint esetleges igazságügyi közvetítői egyezsénél az illetékviseles alábbiakban javasolandó leszállítása már elindult bírósági eljárás esetén.

A közvetítői eljárás megindításában a törvény a közvetítőnek a felek felé kiküldendő elfogadó nyilatkozatát említi, ill. meghívást az első megbeszélésre, amelynek helyszíne lehet a mediátor irodája, de más, a felek számára elfogadható hely is.

Garanciális elem az egyeztetések komolyságának szándékára a feleknek az első tárgyaláson való személyes megjelenése, ennek hiányában nem indulhat meg az eljárás.

Az első közvetítői megbeszélésen a közvetítő részletes tájékoztatást nyújt e jogintézményből adódó lehetőségekről, úgymint „a közvetítés alapelveiről, a közvetítői megbeszélés főbb szakaszairól,” „a hatékony megegyezési lehetőségek feltárásához vezető folyamatról,” „az eljárás költségeiről,” „a személyét és az eljárásba szükség szerint bevont szakértőt terhelő titoktartási kötelezettségről,” „arról a lehetőségről, hogy a felek a személyüket terhelő titoktartási kötelezettségről külön megállapodhatnak,” „arról a tényről, hogy mint közvetítő az ügyben - ha azt az ügy jellege megkívánja - csak az ügghöz kapcsolódó joganyagot, szakmai tényeket ismertetheti,” valamint a fentiekben már utaltakról szintén tájékoztatja a feleket, miszerint ismertetheti a másik féllel mindazokat az információkat a megegyezés érdekében, amelyeket a fél ez irányú kéréssel nem zárt ki, ill. pl. ügyvéd esetén a megállapodás alapján joghatás kiváltására irányuló okiratot nem készíthet.

Amennyiben az első tárgyaláson változatlanul kérik a felek fenti tájékoztatást követően az eljárás lefolytatását, ennek tényét a közvetítő előtt írásban szintén rögzítik - ezen nyilatkozattal, melynek konkrét kötelező tartalmi elemeit részletezi a törvény, indul meg ténylegesen a közvetítői eljárás -, egyúttal megállapodnak a költségviseles, módjáról, stb. valamint szakértő, más személy igénybevételeének lehetőségéről is.

A közvetítői eljárás befejeződhet az eljárás keretében született megállapodás aláírásának napján, akkor, ha az egyik fél közli a másik féllel és a közvetítővel, hogy az eljárást befejezettnek tekinti, vagy a felek ezt a közvetítő előtt egybehangozóan kijelentik, mindezek hiányában az eljárást megindító nyilatkozat aláírásától számított négy hónap elteltével is.

Egyezés létrejötte esetén a közvetítő a megállapodást a felek együttes jelenlétében írásba foglalja, majd a felekkel aláírja, mindezeket követően a felekkel elszámol és legalább tíz évig megőrzi a megszületett egyezségi okmányt.

V. A közvetítői képzés

A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény illetve annak 5. §-a nem írja elő szakirányú képzés szükségességét, bármilyen felsőfokú végzettséggel rendelkező személynek - egyéb követelmények megléte esetén - lehetősége van a közvetítői névjegyzékbe bekerülni, mediátorként működni. Mindez meglátásom szerint megfelelő biztosítékkal - a diplomát követően a gyakorlatban eltöltött idő -, elfogadható gyakorlat.

A törvény speciális tanfolyam elvégzését nem teszi szükségessé, a tartható, kifejezetten életszerű gyakorlatot támogatja.³⁸ A vitarendezésben való megfelelő hozzáértés speciális követelménye, szociálpszichológiai, személyiséglélektani, stb. ismeretek pl. egy műszaki területen végzett szakember számára nem feltétlenül vannak meg, amely elméleti ismeretek a közvetítés gyakorlatában igen hasznosak lehetnek, erre több kutató is felhívta a figyelmet³⁹.

Jelenleg hazánkban mindössze két helyen létezik szervezett mediátorképzés, szakirányú továbbképzés formájában: budapesti és piliscsabai képzési helyszínnel a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának szervezésében és Békéscsabán a Tessedik Sámuel Főiskolai Gazdaságtudományi Kara által⁴⁰. Az itt nyújtott specifikus szakismeretek felkészítik a leendő mediátorokat hivatásuk magas szintű gyakorlására. Mindazonáltal a posztgraduális képzés szükségességére meglátásom szerint kizárólag elméleti vagy alternatív jelleggel lehet tér, a gyakorlati ismeretek elsajátítása a legfontosabb.

A Tessedik Sámuel Főiskola posztgraduális képzésének ismeretanyaga három fő pillérre épül, egyfelől Elméleti általános ill. specifikus alapozó tárgyak oktatására. Mindezek körében a szociológia, a személyiségelméletek, a fejlődéslélektan, a személyiség és a család rendszerszemléletű megközelítése, a szociálpszichológia, a lelki élet zavarai, valamint konfliktuskezelés és mediáció, az alternatív vitarendezési módok jogelméleti alapjai, ill. mediáció a gazdasági életben, a munka világában, az egészségügyben, a válás és a gyermekelhelyezés eseteiben és a kapcsolattartás területén szerezhető ismeretek elsajátítására. Másfelől gyakorlati képzés és készségfejlesztés tantárgyainak elsajátítására van lehetőség, ezek körében csoportos önismeret- és személyiségfejlesztésre, segítő kapcsolatra, a konfliktuskezelésre, tárgyalási technikákra, és a mediációs eljárás folyamatára, mediációs technikák elsajátítására és ún. tevékenységkísérésre. A képzés haramdik pillérének is nevezhető ismeretanyagot külső terepen folytatott mediációs gyakorlat alkotja⁴¹.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem képzésénél a főbb tanulmányi területek szintén alapozó, specifikus és gyakorlati tárgyakra és gyakorlati ismeretekre oszlanak, előbbieik körében kiemelhető a személyiségpszichológia, szociálpszichológia, szociológiai alapismeretek,

³⁸ a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. tv. 44. §., CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

³⁹Nemcsik Orsolya: MEDIÁCIÓ, AVAGY KÖZJEGYZŐK „ÚJ” SZEREPBEN - közokirat szerkesztés és hagyatéki eljárás a közvetítés tükrében, <http://jesz.ajk.elte.hu/nemcsik20.html>, Jogelméleti Szemle, 2004/4.

⁴⁰Országos Felsőoktatási Információs Központ: [közvetítés \[mediáció\]](http://www.felvi.hu/ft8/szakiranyu.ofi?mfa_id=1&smeg_id=804), http://www.felvi.hu/ft8/szakiranyu.ofi?mfa_id=1&smeg_id=804, Budapest, 2008.

⁴¹ Tessedik Sámuel Főiskola Gazdasági Főiskolai Kar: Közvetítés (mediáció) szakirányú továbbképzési szak, http://sphinx.tsf.hu/new/index.php?szerv_id=0&oldal_id=154, Békéscsaba, 2008.

pszichopatológia, bevezetés a mediációba elnevezésű tárgyak. Specifikus ismeretek a lehetséges szakágakhoz tartozó törvények ismeretének megalapozása, valamint ezek intézmény- és szervezetrendszerének felépítése és működése. A gyakorlati képzés önismeretre, emberismeretre, motivációra, kommunikációra, konfliktuskezelés tréningekre épül, valamint megtalálható a szerepek a csoportban és a csoport vezetése ismeretanyag tréning keretében, a mediáció folyamata, tárgyalási és mediációs technikák, míg a mediációs gyakorlat körében megfigyelői, un. komediátori, mediátori lehetőségek⁴².

Az ismeretek elsajátításáról a hallgatók - a Tessedik Sámuel Főiskola képzéséhez hasonlóan - gyakorlati jegy, kollokvium vagy szigorlat keretében számolnak be, míg a képzést szakdolgozat elkészítése és megvédése valamint záróvizsgák zárják⁴³.

Remélhetőleg a jövőben más felsőoktatási intézményekben is elindul szervezett közvetítői képzés, ahol elismert mediátorok bevonásával a gyakorlati ismeretek elsajátítására a jelentőségéhez mért, kellő hangsúlyt fektetnek.

VI. Jogi szabályozási lehetőségek

6.1. Általános kérdések

Véleményem szerint érdemes lenne röviden meghatározni, ki lehet fél az igazságügyi közvetítési eljárásban, miután a törvény csak vitában érdekelt feleket említ, annak további specifikumát nem adja meg, pl. életkor, állampolgárság.

Ennek alapján véleményem szerint lefolytatható lehetne igazságügyi közvetítői eljárás akár két kínai óvodás között is egy közösen használt kifestőkönyv tulajdonjoga tárgyában egy túrórudi áráért, amely a jogintézmény komolyságát befolyásolhatja.

Fentiek alapján álláspontom szerint a sértett jogtárgy értékének (pertárgyérték) minimális meghatározása, és a Pp. szerinti perképességre utalás egyértelművé tenné a mediációban résztvevők körét.

Szintén átgondolásra érdemes a jogi képviselő részvételének valamilyen szintű korlátozása. Bár nem állítom, hogy ne a legjobbat akarná ügyfelének minden ügyvéd, mindemellett sok esetben talán túlságosan is a legjobbat akarja elérni. Jogi szakkérdésben, egy per legjobb tudása melletti megnyerhetőségéről alkot véleményt, a végrehajthatóságot sok esetben másodlagos kérdésként kezeli, de legkevésbé értékeli azt a pszichikai, lelki megrázkódtatást, amely adott személyre kihat hosszú évekig tartó pereskedésben. Egy képzett mediátor, ahogy egy pszichológus is talán fontosabb szempontnak tartaná a létező legnagyobb eredmény keresése mellett a létező legnagyobb elégedettséget. Természetesen a „jobb ma egy veréb...” sem lehet kiindulópont, igen nehéz megtalálni a még elfogadható, gyors lezárás, rosszabb egyezség és egy későbbi kecsgetető nagyobb, de bizonytalan előny közötti szakadékban a legjobb utat kifelé. Az mindenesetre elmondható, hogy

⁴² Országos Felsőoktatási Információs Központ: [közvetítés \[mediáció\]](http://www.felvi.hu/ft8/szakiranyu.ofi?mfa_id=1&smeg_id=921), http://www.felvi.hu/ft8/szakiranyu.ofi?mfa_id=1&smeg_id=921, Budapest, 2008.

⁴³ Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar: Közvetítő (Mediátor) szakirányú továbbképzési szak, <http://www.btk.ppke.hu/cikk.php?cikk=1482>, Budapest, 2008.

a fél eljárásbeli magatartása és tevékenysége az ügyvéd, jogi képviselő magatartásának, részvételének kizárásával az eljárásból, hatékonyabbá tenné a jogintézményt. Átgondolandó lehetne valamifajta korlátozása a jogi képviselő aktív közreműködésének, egy esetleges peres eljárás kimeneteléről ügyvéddel folytatott konzultáció után a vitában érdekelt fél maga is el tudná dönteni, hogy még kisebb hátrányok esetén is a megoldást keresse, vagy jogi képviselője aktívabb közreműködésére támaszkodjon, amely sok esetben kevésbé hat a megoldás irányába. A korábbiakban pl. az Országos Peregyezségi Irodában folytatott gyakorlatom alatt is tapasztalható volt ügyvédek nem elősegítő jellegű közreműködése egy-egy igazságügyi közvetítői felhívás nyomán.

Szintén lehetséges, bár további átgondolásra szoruló felvetés lehetne a fogyasztóvédelmi törvény módosítása keretében a békéltető testülettel párhuzamosan a fogyasztóvédelmi önálló békéltető, mint mediátor bevezetése, egy valódi társadalmi igényre adna válasz a kisebb értékű jogviták esetében.

6.2. Megfelelő végzettség, gyakorlat szükségessége

Meglátásom szerint a felsőfokú végzettség önmagában elegendő feltétel a végzettség meghatározásánál a közvetítői törvényben.

Hiba lenne a felsőfokú diplomák körének esetleges szabályozása⁴⁴ - még a már névjegyzékbe vett személyek közvetítői státusának érintetlenül hagyása mellett is - a jogi és igazgatási, pszichológiai és pedagógiai, társadalomtudományi, esetlegesen bölcsész és gazdaságtudományi területeken végzettséget szerettek első látásra talán több olyan humán szakismerettel rendelkeznek, amelyek a mediáció gyakorlása során szakmai előnyökhöz juttathatják őket a pl. műszaki, természettudományi, orvosi, stb. okleveleket szerzett mediátorokhoz képest. Mégis, épp a problémák, ellentétek sokszínűsége, pl. esetleges vállalkozói jogvitáknál speciális műszaki ismeretek megléte lenne az adott mediátor kiválasztásánál, megbízatásánál az elsődleges szempont, másfelől a gyakorlat az, amely más irányú diploma ellenére magasabb tudást adhat egy mediátor kezébe.

Esetlegesen évenkénti vagy meghatározott időszakonként visszatérő pszichológiai és pedagógiai módszertani továbbképzés részvételének kötelezővé tétele jelenthetné a jogintézmény megbecsültségének, a szakmai hozzáértés növelésének, piaci sikerének irányvonalát.

Mint ismeretes, a Parlament előtt lévő új jogalkotási törvény tervezetében a szakirányú továbbképzés követelménye megjelenik jogalkotással foglalkozók számára. Problémákat vethet föl elfogadása esetén a már évtizedes jogalkotói gyakorlattal rendelkezők iskolapadba kényszerítésének esetleges sikertelensége, semmint hosszú, legalább tíz éves gyakorlat elegendőként, alternatív értékelése. Természetesen nem szabad párhuzamot vonni teljesen más jogi gondolkodást, vagy éppen jogi gondolkodást nem igénylő területek között.

⁴⁴a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. tv., CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31., 5. § (1) bekezdés a) pontja.

Nem vitatott minél hosszabb gyakorlat, szakmai ismeretek fontossága, azonban talán diszkriminatív a pályára újonnan belépők számára ezen gyakorlati idő szükségessége, ha azt mással, hasonló mennyiségű és minőségű ismeretanyag elsajátításával gyorsabban nem lehet kiváltani.

Kifejezetten hasznos lenne az ügyvédek, közjegyzők és már bírósági végrehajtók esetében is kötelező jelölti státusz bevezetése az IRM által vezetett névjegyzékbe kerülés feltételeként, egy már praktizáló mediátor mellett lefolytatott meghatározott idő teljesítésének bevezetésével. Gyakorlati ismeretek elsajátításával lényegesen több tapasztalatokhoz juthat egy kezdő mediátor egyetemi képzésnél.

Amint a bírósági, ügyészségi fogalmazói, ügyvédi stb. ismeretek sem egyetemi képzés formájában sajátíthatók el legjobban, a mediátorok esetén is indokolt lehetne legalább 2 éves jelölti időszak bevezetése, a minőségi mediatori eljárást szolgálva. Mindezzel párhuzamosan a továbbképzésnek is indokolt szerepe lehet kamarai szervezés formájában. Természetesen fenti pályáknál szintén megjelent a gyakorlat mellett a képzés is, különösen példaértékű pl. ügyvédjelöltekénél a Budapesti Ügyvédi Kamara oktatási rendszere⁴⁵, de kiemelendő a Magyar Bíróképző Akadémia is⁴⁶.

Szintén indokolt lehetne továbbá egy-egy felsőfokú végzettség után az adott pályán eltöltött szakmai gyakorlat éveinek számát tíz évre emelni a törvényi szabályozásban, mivel az adott szakterület magas szintű ismerete - jó pszichológia felkészültséggel együttesen - eredményezheti a az igazságügyi közvetítő elismertségének alapját. Tapasztaltabb pályakezdő igazságügyi közvetítő, esetlegesen fogyasztóvédelmi mediátor vagy hatósági közvetítő, a társadalom nagyobb elfogadására számíthat, az egyezségek célratörőbbé válhatnak adott jogvita szakmai vonulatának mediátor általi érdemi tájékoztatás mellett.

Álláspontom szerint azonban igen nagy jelentősége van a választás szabadságának a szakmai ismeretek megléte vonatkozásában. Maga a hozzáértés a legfontosabb, az elégedett ügyfél, de az, hogy ki-ki hogyan jut a tudás birtokába hosszabb gyakorlati idő, egyetemi tanulmányok vagy közvetítőjelöltség útján, az egyén készségeinek, lehetőségeinek, habitusának és számtalan más oknak meghatározója.

Alternatív szemléletmód mindenestre megadná azt a szabadságot, amelyet ez a pálya megkíván, másfelől viszont megadná azokat a szakmai garanciákat, melyek jelenleg talán valamelyest hiányoznak.

6.3. Közvetítésben érintett tárgykörök

A közvetítői tevékenységről szóló törvény 1. § (3) bekezdése korlátozza a közvetítésben érintett jogviták tárgyát - mindezek köréből álláspontom szerint a Pp. XXI. fejezete, a sajtóhelyreigazítási eljárás esetében az igazságügyi közvetítés kizárásának elkerülhetetlensége kevésbé megalapozott.

⁴⁵Budapesti Ügyvédi Kamara: Ügyvédiskola – A BÜK jelöltoktatási rendszere, http://www.bpugyvedikamara.hu/ugyvediskola_a_buk_jeloltoktatasi_rendszere/, Budapest, 2008.

⁴⁶OIT Hivatala Magyar Bíróképző Akadémia: A bíróságok központi oktatási terve (2008. január 1. – 2008. december 31.), Budapest, 2008.

Bár a sajtóhelyreigazítási eljárás gyors döntést igényel, nem látom lehetetlennek, hogy egy gyors közvetítői eljárás keretében ne születhetne egy sajtópert elkerülő gyors egyezség egy jól felkészült közvetítő eljárásánál.

Mindemellett álláspontom szerint - melyet több hazai vezető szakember is oszt - a jogintézmény hazai ismertségének és elismertségének megteremtése csak bizonyos területeken bevezetendő kötelező mediációs eljárás útján lenne igazán lehetséges⁴⁷. Fentiekén túlmenően - akár a meghatározott területeken javasolt kötelező mediáció mellett az összes más lehetséges területen - az indoklási kötelezettség is jelentene egy árnyalatnyi előrelépést, berögzülést a jogi képviselők és jogi képviselő nélkül eljárók számára, hogy túl a Pp. 121. § (1) bekezdésének f) pontját kielégítő⁴⁸, a keresetindításokban leggyakrabban előforduló rövid, tömör mondatnál, miszerint „tájékoztatjuk a t. eljáró Bíróságot, hogy a felek között közvetítői eljárás nem volt folyamatban”, egy összetett mondat válhatna kötelezővé, miszerint „tájékoztatjuk a t. eljáró Bíróságot, hogy a felek között közvetítői eljárás lefolytatása a következő okok miatt nem történt...”. A közvetítő eljárás kezdeményezésének eredménytelenségéről a közvetítő adhatna ki igazolást megnevezve az együttműködésre képtelen felet, amely kötelező mellékletévé válhatna a kereseteknek. A bíróság a közvetítővel való együttműködés hiányát mérlegelése során az együttműködésre képtelen fél terhére értékelné akár - az alábbi önálló részben felvetettek mellett - pl. a feleket terhelő illetékeknek a pereskedni kívánó félre történő terhelésével.

Véleményem szerint a mediációs eljárás kötelezővé tétele különösen hagyatékkal-örökléssel összefüggő vagyoni jogviták, családjogi ill. ingatlannal összefüggő polgári jogi, adós-hitelező jogviták, szállítói-alvállalkozói gazdasági jogviták, szomszédjogi viták, vagy új elemként a fogyasztóvédelmi kár jogvitái esetén lehetne indokolt. Fenti területek kifejezetten szoros emberi jogviszonyok hálójában lévő résztvevők között zajlanak, amely viszonyrendszerek kezelésére egy felkészült igazságügyi közvetítő sokszor alkalmasabb, mint a bírósági eljárás intézménye. A közvetítés lehetőségei c. részben már kifejtettem a családjogi területen alkalmazandó mediáció kimagaslóan hasznos voltát. Igen jó példát teremtett e területen a hazai mediátorok közül Országbíró Zoltánnak a médiával közösen kialakított útmutató gyakorlata. Hasonlóan olyan élethelyzetekben, ahol az érintettek közeli kapcsolatban állnak egymással, és igazán nehéz jogi eszközökkel, semmint jogon kívüli, tisztességes szemléletmóddal, egymás érdekeire, lehetőségeire, véleményére, helyzetére történő kölcsönös odafigyeléssel keresendő megoldással eredményt elérni. Ilyenkor egy tapasztalt szakértő bevonása, a peres eljárások mindkét fél esetében negatív élettani hatásait ismerő, az egyezség lehetőségét kereső független mediátor a viták megoldására igen kedvező hatással lehet.

Az érintett tárgykörök kötelező jellegű bevonása a mediációs eljárások számát lényegesen megnövelné, a mostaninál még inkább lehetőség lenne professzionális, mediációval élethivatásszerűen foglalkozó, és csak közvetítéssel foglalkozó szakemberek körének jelentős bővülésére. Nem utolsó sorban a szakmai színvonal további emelésére, a peres eljárások elkerülésének hatékonyságára is kedvező volna.

⁴⁷Országbíró Zoltán: Európa gyakorlata felé? Igazságügyi közvetítés.

http://www.magyarbirosagok.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=41611, Budapest, 2008. 03. 28.

⁴⁸a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. tv., CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

6.4. „Mediációs klauzula” alkalmazása

Megfontolandó lenne a magánjogi szerződésekben a szintén igen ritkán megjelenő ún. „választottbírósi klauzula” mellett a „mediációs klauzula” alkalmazása a fentiekkel szemben szinte mindenhol megjelenő „magyar jogszabályok”, „Ptk.” Ill. a „Pesti Központi Kerületi Bíróság” kikötése helyett. Konkrét törvényjavaslati megoldás lehetőségének nehézségei e körben álláspontom szerint túlhaladná e dolgozat kereteit, de pl. a házassági vagyonmegosztási szerződések kötelező tartalmi elemeként a felek vállalása, miszerint szerződészegés esetén a vitát elsődlegesen mediációs eljárás keretében próbálják rendezni, továbbá a válás részleteinek szerződéseinel esetleges perilleték kedvezmény biztosítása ennek kimerítése esetén mindenképpen megfontolandó.

6.5. Illetékkedvezmények, végrehajthatóság

Az igazságszolgáltatás annak eljárásai ma nem egyenlően hozzáférhető az eltérő gazdasági helyzetben lévő állampolgárok számára.

A közvetítői eljárás intézményének népszerűsítése, elterjesztése, valamint a bíróságok leterheltségének csökkentése és a lehetőségek szélesítése érdekében véleményem szerint indokolt lenne az illetéktörvényben⁴⁹ kedvezményezni ezen eljárásban való részvételt még elindult peres eljárások esetén is. Sokaknak csak a peres eljárás alatt, esetlegesen bírói figyelemfelhívás során jut tudomásukra, hogy nemcsak bírói ítélet, de közös megegyezés is létezik, amely még akkor is elképzelhető, ha a felek nincsenek jó viszonyban egymással - éppen ekkor segíthetne egy közvetítő. Az illetéktörvény 58. §-a, a költségmentesség és az illetékfeljegyzési jog között rendelkezik a mérsékelt illeték lehetőségéről, amely körbe indokolt lenne bevonnai álláspontom szerint a peres eljárás alatt létrejött igazságügyi közvetítői eljárásban született egyezséget, az felmerült illeték csupán 10 %-ának megtérítésével.

A közvetítői eljárás eredményének, az egyezségi megállapodásnak a súlyát szükséges lenne növelni a megállapodás teljesítésével ellentétes célú megtámadhatóság további nehezítésével, illetékterhekkel, ugyanakkor a teljesítés irányú végrehajtás egyszerűsítésével. A jogszabályi lehetőségek mérlegelésével átgondolandó lenne az igazságügyi közvetítői megállapodás annak végrehajtása tekintetében a közjegyzői közokirattal egy szintre és jogkövetkezményeiben egy következményűvé emelése.

Az egyezségi megállapodás megtámadhatóságát emelt szintű illeték alkalmazásához lehetne kötni, javaslatom szerint 100%-al növelt mértékben - tehát pl. elsőfokú peres eljárásban 6 % helyett 12 %-os perköltség alkalmazásával - az egyezségi megállapodás kötőerejének és tekintélyének erősítése érdekében. Ez az emelt szintű illeték - a már megkötött igazságügyi közvetítői megállapodás későbbi megtámadása, annak végre nem hajtása esetén - az illetékbevételek növekedését, illetve kompenzálását jelenthetné az illetékkedvezményekhez képest. Természetesen

⁴⁹az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. tv., CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

ez az emelt szintű illeték nem érintené a Pp. 80. § (3) bekezdésében foglaltakat, csupán további nehezítést teremtene a pert indító fél számára.

Párhuzamosan az egyezség végrehajtása iránti céllal indított per illetékmentesen lehetne megindítható, vagy a fentiekben javasolt közjegyzői okirathoz hasonló szintű végrehajthatóság esetén perindításra sem lenne szükség, e körben szintén előbbi Pp. hivatkozás módosítására lenne szükség.

6.6. Konkrét törvényjavaslat a közvetítői törvény módosítására

Az alábbiakban egy képviselői önálló indítvány keretében lehetséges törvénymódosítási javaslatot mutatok be konkrét, előterjesztendő formában, a korábbiakban már érintett változtatási javaslatokat összefoglalva. A polgári perrendtartás és az illetéktörvény egyidejű módosítása külön törvényben lenne indokolt, un. saláta törvénymódosítási javaslatokat elkerülve, a Pp. és Itv. esetlegesen indokolt más módosításaival egyszerre. Az alábbiakban tehát csak a közvetítői törvény módosítási javaslatait mutatnám be egy lehetséges képviselői indítvány útján:

Képviselői önálló indítvány

Dr. Szili Katalin
az Országgyűlés elnökének

Helyben

Tisztelt Elnök Asszony!

A Házszabály 85. § (2) bekezdése alapján a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény módosításaként az alábbi

t ö r v é n y j a v a s l a t o t

terjesztem elő:

2008. évi törvény
A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény
módosításáról

1. §

A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (a továbbiakban: törvény) 2. §-a az alábbiak szerint módosul:

A közvetítés fogalma

„2. § A közvetítés e törvény alapján igazságügyi közvetítés lefolytatott olyan sajátos permegelőző, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja - összhangban az 1. § (1) bekezdésében foglaltakkal - a vitában érdekelt perbeli cselekvőképes felek vagy törvényes képviselőjük kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy (a továbbiakban: közvetítő) bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása, amely az egyezség céljait teljesítés irányában végrehajtható okirat. ”

2. §

A törvény 3. §-a a következő bekezdéssel egészül ki, egyidejűleg a § jelenlegi szövegének megjelölése (2) bekezdésre változik:

A közvetítő és feladata

„3. § (1) Közvetítő (igazságügyi közvetítő) az e törvénynek megfelelően az IRM által vezetett közvetítói névjegyzékbe felvett személy.

3. § (2) A közvetítő feladata, hogy a közvetítés során pártatlanul, lelkiismeretesen, legjobb tudása szerint közreműködjön a felek közötti vitát lezáró megállapodás létrehozásában.”

3. §

A törvény 5. § (1) bekezdés a) pontja az alábbiak szerint módosul:

/(1) A névjegyzékbe kérelemre fel kell venni azt a természetes személyt, aki/

„a) a (3) bekezdésben szabályozott képesítési követelményeknek megfelel,”

4. §

A törvény 5. §-a a következő (3) bekezdéssel egészül ki, egyidejűleg a jelenlegi (3)-(4) bekezdések (4)-(5) bekezdésekre változnak:

(3) A közvetítói névjegyzékbe történő felvétel képesítési követelményei:

„a) felsőfokú végzettség megszerzését követően praktizáló igazságügyi közvetítőnél 3 év gyakorlatot eltöltött,”

„b) felsőfokú végzettséggel és annak megfelelő legalább öt éves igazolt szakmai gyakorlattal rendelkezik és közvetítés (mediáció) szakirányú továbbképzésben oklevelet szerzett, vagy

c) felsőfokú végzettséggel és annak megfelelő legalább tíz éves igazolt szakmai gyakorlattal rendelkezik.”

5. §

A törvény 5. § (2) bekezdése az alábbi b) ponttal egészül ki, egyidejűleg a jelenlegi (2) bekezdés megjelölése a) pontra módosul:

„(2) Nem vehető fel a névjegyzékbe az a természetes személy, aki

a) cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt áll, vagy gondnokság alá helyezés nélkül cselekvőképtelen [a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 14. § (1) bekezdés, 15. § (1) bekezdés, 17. §].

b) aki az életmódja vagy magatartása miatt az igazságügyi közvetítói hivatás gyakorlásához szükséges közbizalomra érdemtelen.”

6. §

A törvény jelenlegi 5. § (4) bekezdése az alábbiak szerint módosul:

„(4) A kérelmező az (1)-(3) bekezdésben foglalt feltételek mellett köteles igazolni a névjegyzékbe történő felvételi eljárás lefolytatásáért megállapított díj megfizetését.”

7. §

A törvény 38. §-át követő fejezet megjelölése az alábbiak szerint módosul, címe nem változik:

„V. Fejezet”

E törvény 2009. január 1. napján lép hatályba.

Indokolás

A közvetítői törvény adminisztratív jellegű módosításai a jogintézmény társadalmi szerepét, jelentőségét, betöltött funkcióit kedvező irányba befolyásolják.

A mediáció intézményébe vetett közbizalom erősödése érdekében a bejegyzett mediátorok megfelelő életvezetésének és már működő igazságügyi közvetítő mellett eltöltött gyakornoki idejének, szakirányú képzettségének vagy megnövelt idejű szakmai gyakorlatának előírása szintén erősítené a jogintézmény társadalmi megbecsülését.

Budapest, 2008. március 31.

6.7. A közvetítés kiterjesztésének hatásvizsgálata

6.7.1. Előzetes hatásvizsgálat

Miután a közvetítői törvény általam javasolt módosítási javaslatában szereplő változtatások köre leginkább adminisztratív jellegű, álláspontom szerint nincs feltétlen szükség előzetes hatásvizsgálat lefolytatására.

Sokkal inkább érdekes és indokolt a polgári perrendtartás egyik fentiekben vázolt módosítási lehetőségének hatásvizsgálata, miszerint meghatározott területeken (pl. családjogi, adós-hitelező gazdasági jogviták, ingatlanal összefüggő jogviták valamint fogyasztóvédelmi, kis pertárgyértékű jogviták) esetén előremutató lehetne a közvetítői eljárás kötelezővé tétele.

Un. ötletelési módszerrel a következő lehetséges kérdések merülhetnek fel a javaslat előzetes hatásvizsgálata esetén:

- több mediátorra lehet szükség (T),
- az ügyvédek lehetőségeinek csökkenése (T),
- a bíróságok leterheltségének csökkenése (T),
- gyakorlott szakember mediátorok iránti igény (T),
- mediátor időszaki továbbképzésben résztvevők számának növekedése (T),
- felsőoktatási intézmények bevételeinek növekedése (G),
- mediátor irodák számának növekedése (K, G),
- mediátori postai küldemények és papírigény növekedése (G),
- ügyvédi postai küldemények és papírigény csökkenése (G),
- igazságügyi közvetítői kamara szerepének növekedése (T),
- állami támogatás szükségessége, költségvetési kiadások növekedése (G),
- korszerű irodai felszerelések számának növekedése (G),
- mediátori kommunikációs szükséglet növekedése (G),
- adminisztratív alkalmazottak iránti igény mediátor irodákban (G),
- a mediáció iránti társadalmi bizalom növekedése (T),
- társadalmi előítélet a kötelező mediáció iránt (T),
- a mediátorok elleni fizikai támadások számának növekedése (K, T),
- papírhulladék-termelés változása (K),

- bíróságok megítélésének rövid távú rosszabbodása - pl. keresetlevelek magasabb számú elutasítása mediációs eljárás hiánya miatt (T),
- bíróságok megítélésének hosszútávú javulása - kisebb leterheltség (T)
- nemzetgazdasági előnyök perek elkerülése, viták gyors lezárása folytán (G),
- ügyvédi munka jogi jellegének, szakmaiságának emelkedése (békéltetés szerepét mediátorok veszik át) (T),
- adatvédelmi igények megnövekedése (T, G),
- biztonsági igények megnövekedése (G),
- a változtatás zavarokat okozhat átmenetileg a bírósági rendszer működésében (T),
- kommunikációs igény a változtatások megismertetésére (G),
- mediációs tárgyú publikációk, kutatások számának növekedése (T),
- a vitás felek egészségrosszabbodásának csökkenése (K),
- az egészségügyi ellátórendszer igénybevételének csökkenése, minőséggel korrigált életévek növekedése⁵⁰ (K).

Fentiek (G) gazdasági, (T) társadalmi-szakmai és (K) környezeti-egészségi hatások megjelölés alapján csoportosíthatóak.

A hatások kétdimenziós rendszerben történő súlyozását követően az alábbi jelentős kérdések kerülnek előtérbe hatásvizsgálati szempontból, melyek vizsgálata körében szakértő bevonása indokolt:

Fenti változtatásnak milyen költségvetési kihatásai lennének?

Mennyiben javítaná az életminőséget?

6.7.2. Utólagos hatásvizsgálat

A változtatások hatályba lépését követő öt évvel indokolt lenne a peres eljárások számának érintett tárgykörökben való csökkenése és a mediációs eljárások növekedésének, illetve a mediáció ismertségének és elismertségének felmérése - különösen annak kötelezővé tételét követő időszakra. A hatásvizsgálat felmérésében mindenképpen elsődleges szempont lehetne ismert mediátor irodák tapasztalatainak bevonása.

Álláspontom szerint minden területen pozitív hatásokról szólna egy ilyen beszámoló, mely indokolhatná esetleges további újabb területek bevonását a kötelező mediáció körébe. (biztosítási jogviták stb.)

6.8. Részvétel az Országos Igazságszolgáltatási Tanács munkájában

Az alternatív vitarendezési lehetőségek szerepének növelése, a választás szabadsága, a jelenlegi bírósági rendszer túlterheltségének csökkentése társadalmi érdek. Ennek megfelelően erősíteni kellene álláspontom szerint fenti alternatív lehetőségek társadalmi elfogadottságát, az

⁵⁰Kovácsy Zsombor–Orbán Krisztián: A jogi szabályozás hatásvizsgálata, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2005., 172. o.

igazságszolgáltatás munkájában betöltött szerepének növeléséhez az Országos Igazságszolgáltatási Tanácsban betöltendő tagság is hozzájárulna.

Sajnálatos módon a választottbíráskodás és az igazságügyi közvetítés jelenlegi alacsony súlya miatt, erős e tárgyú lobbhi hiányában a mai napig nem megoldott ezen jogintézmények magas szintű képviselete. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumnak, mint felelős szervnek, hivatalból lenne lehetősége ezen jogintézmények befolyásának emelése érdekében megfelelő törvényjavaslat előterjesztésére.

Az Országos Igazságszolgáltatási Tanács működésébe - a jogintézmény jelentőségének, társadalmi szerepének megerősítése érdekében - véleményem szerint hasznos lenne bevonni a döntőbírói illetőleg mediátori jogintézmény vezető képviselőit. Ezek körében az érintett kamarák általi szakmai konzultációs testület létrehozása lenne előremutató, amelyekből 1-1 választott lehetne OIT-beli képviselő.

A bírók számának 9-ről 7-re történő csökkentésével könnyedén megoldható lenne más jogintézmény képviselőinek sérelme nélkül. Még ebben az esetben is, a Legfelsőbb Bíróság elnökével együtt megőrizhető lenne a testület munkájában 8 fővel a bírói többség⁵¹.

Összegzés

Dolgozatomban megpróbáltam bemutatni azt a változatos képet, amelyben e modern formájában fiatal jogintézmény érvényesül. Az élethelyzetek számos terén bír nagy jelentőséggel, amely a továbbiakban csak szélesedik. Igyekeztem bemutatni a fogalom meghatározásától, a történeti előzményeken keresztül a külföldi példákon át a hazai hatályos szabályozás jelenét és esetleges jövőbeni lehetőségeit. A közvetítői eljárásról szóló törvény kitűnő alap a jogintézmény szerepének esetleges további erősítéséhez.

Javasoltam a mediáció társadalmi ismertségének és elismertségének valamint a mediációs eljárások lehetőségének lehetőség szerint további szélesítését, az érintett területek körének kiterjesztésével és számos konkrét esetben kötelezővé tételével az Európában honos minták, gyakorlatok szerint.(Franciaország, Anglia)

Bízom benne, hogy munkámmal is segítettem egy cseppet a viták megoldásához vezető úton, e kulturált, emberi problémamegoldási lehetőségre történő figyelemfelhívással, a perek elkerülését hangsúlyozva, a békés egymás mellett élés és egy boldogabb világ létrehozásában, az igazságszolgáltatás mindenki számára való hozzáférhetőségének teljesebbé tétele érdekében.

⁵¹a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXXVI. tv. 35. § (1) bekezdés, CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

Irodalomjegyzék

- Arany János: A fülemile, <http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/arany/fulem.htm>, 1854.
- Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004.
- Budapesti Ügyvédi Kamara: Ügyvédiskola - A BÜK jelöltoktatási rendszere, http://www.bpugyvedikamara.hu/ugyvediskola_a_buk_jeloltoktatasi_rendszere/, Budapest, 2008.
- Budapesti Ügyvéd-Mediátorok Szakmai Kollégiuma: Mi a mediáció? http://www.mediacio.net/index.php?graf=03&oldal=03_02, Budapest, 2003.
- dr. Dósa Ágnes: Konfliktusrendezés közvetítői eljárással In: Lege Artis Medicinae, Literatura Medicina Kiadó, Budapest, 2001/11
- Dr. Görgényi Ilona: Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben, HVG-ORAC Lap és könyvkiadó Kft., Budapest, 2006.
- Kovácsy Zsombor-Orbán Krisztián: A jogi szabályozás hatásvizsgálata, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2005.
- Dr. Kovács Kázmér: Ügyvédek, mint választottbírák, Pesti ügyvéd 2008/2. szám, 2008. február.
- Magyar Larousse, II. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992. 850. o.
- Magyar Törvénytár I. 1000-1526., Franklin-Társulat, Budapest, 1899.
- Nemcsik Orsolya: MEDIÁCIÓ, AVAGY KÖZJEGYZŐK „ÚJ” SZEREPBEN - közokirat szerkesztés és hagyatéki eljárás a közvetítés tükrében, <http://jesz.ajk.elte.hu/nemcsik20.html>, Jogelméleti Szemle, 2004/4.
- OIT Hivatala Magyar Bíróképző Akadémia: A bíróságok központi oktatási terve (2008. január 1. - 2008. december 31.), Budapest, 2008.
- Országbíró Zoltán: Európa gyakorlata felé? Igazságügyi közvetítés. http://www.magyarbirosagok.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=41611, Budapest, 2008. 03. 28.
- Országbíró Zoltán: Mennyibe kerül a bírósági eljárás? http://www.magyarbirosagok.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=34264, Budapest, 2007. 12. 15.
- Országbíró Zoltán: Ismeretek a mediáció gyakorlatából, előadás sorozat, Matthias Corvinus Collegium, Budapest, 2007.
- dr. Pokol Béla: A jog elkerülésének útjai, mediáció, egyezségkötés, <http://jesz.ajk.elte.hu/pokol9.html>, Jogelméleti Szemle, 2002/1.
- Rúzs Molnár Krisztina: Mediáció a munkajogban, Szegedi Tudományegyetem Állam- és jogtudományi Kara Munkajogi és Szociális Jogi Tanszékével együttműködésben Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2007.
- Rúzs Molnár Krisztina: A mediáció rendszertani és elméleti összefüggései, különös tekintettel munkajogi vonatkozásaira, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos bizottsága, Szeged, 2004.
- Sáriné dr. Simkó Ágnes (szerk.): A mediáció A közvetítői tevékenység, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006.

Jogszabályok

CompLex Jogtár Plusz, Budapest, 2008. január 31.

- a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. tv.
- a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. tv.
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. tv.
- a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. tv.
- az egészségügyi közvetítői eljárásról szóló 2000. évi CXVI. tv.
- az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. tv.
- a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. tv.
- a hatósági közvetítőkről szóló 179/2005. (IX. 9.) Korm. rendelet
- a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. tv., 2002. évi LV. tv. indokolása

- a közvetítői névjegyzék vezetéséről szóló 3/2003 (III. 13.) IM rendelet
- a közvetítők igazolványáról szóló 2/2003 (III. 13.) IM rendelet
- a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. tv.
- a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. tv.
- a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. tv.